

I. Правозастосування Угоди про асоціацію

DOI: 10.33498/Юшн-2024-07-013

Ксенія Смирнова

докторка юридичних наук, професорка,
проректорка з науково-педагогічної роботи
(міжнародне співробітництво)

Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
професорка кафедри порівняльного і європейського права
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2768-7642>

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/D-9269-2019>

kseniia.smyrnova@knu.ua

УДК: 341.1:342.4(477:061.1ЄС)

ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС У ПРАВОПОРЯДКУ УКРАЇНИ: СУДОВА ПРАКТИКА

Анотація. Правовим інструментом реалізації зовнішньополітичного вектора та імплементації конституційного принципу України, європейської ідентичності Українського народу й незворотності європейського та євроатлантичного курсу України є Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Імплементація Угоди про асоціацію стає інструментом не тільки її виконання, а й забезпечення процесів набуття повноправного членства України в ЄС. Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС залежатиме від національної імплементації Угоди та визначення її статусу в системі джерел національного права.

Проникнення права ЄС у правопорядок України можна визначити як процес європеїзації, який простежується як на рівні законодавчої й виконавчої гілок влади (шляхом прийняття відповідних норм і актів), а й судовою практикою задля гармонійного тлумачення відповідних норм. Досліджується питання одноманітного правозастосування норм права ЄС. Важливе значення у цьому процесі набуває практика Суду ЄС (Суду справедливості ЄС) та його правові позиції як джерела тлумачення норм, які за своєю природою мають транспозиційний характер з права ЄС через виконання зобов'язань, включені в Угоду про асоціацію. Досліджується вже наявна судова практика України щодо застосування практики Суду ЄС.

Ключові слова: Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом; імплементація; правозастосування; судова практика; правовий порядок України; міжнародні договори; міжнародне право; право Європейського Союзу.

Частиною першою ст. 9 Конституції України¹ встановлено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Міжнародні договори України, які набули чинності, не лише сприяють розвитку між-

¹ Конституція України від 28 червня 1996 р. <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення 16.08.2024).

© Ксенія Смирнова, 2024

державної співпраці у різних сферах суспільного життя та належному забезпеченню національних інтересів, здійсненню цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, що закріплені у Конституції України, а й можуть завдяки своєму пріоритету над нормами відповідних законодавчих актів України змінювати регулювання правових відносин, що встановлені законодавством України².

У зв'язку з вибором Україною європейського курсу розвитку, підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом³ (далі – Угода про асоціацію) та її синхронною ратифікацією Верховною Радою України і Європарламентом 16 вересня 2014 р. й набуття чинності з 1 вересня 2017 р.⁴ дослідження правового регулювання правовідносин України та ЄС, правової природи Угоди, інституційних та імплементаційних механізмів найбільшого та безпрецедентного міжнародно-правового документа для України є надзвичайно актуальним. Цим питанням глибоко опікувалася й продовжує фокусуватися доктрина України, представлена такими вченими, зокрема, як В. Денисов, Т. Комарова, В. Муравйов, М. Буроменський, О. Шпакович, Т. Анакіна, М. Микієвич та ін. Наразі поява нової судової практики в Україні зумовлює вироблення нових позицій доктрини щодо правозастосування судової практики ЄС та європейської доктрини.

Угода про асоціацію відтворює поглиблені відносини між сторонами, що зумовлює потребу реалізації її положень за допомогою низки правових інструментів, зокрема врахування позиції Суду ЄС у процесі імплементації Угоди. Угода про асоціацію містить запозичені положення з установчих договорів про ЄС, а також значну кількість внесених до додатків актів інститутів Євросоюзу, при застосуванні яких Україна має враховувати відповідну практику ЄС у цих сферах.

Правові позиції, що сформульовані в рішеннях Суду ЄС, а також за запитом у преюдиційних рішеннях Суду ЄС можуть стати дієвим інструментом для формування українського законодавства у контексті його наближення до законодавства ЄС. Реалізація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС залежатиме від національної імплементації Угоди та визначення її статусу в системі джерел національного права.

Як слушно зауважує Д. Терлецький, сприйняття та використання міжнародних договорів, внесення їх до складу національного законодавства як безпосередніх джерел правових норм, що регламентують поведінку суб'єк-

² Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 19.12.2014 <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013740-14>> (дата звернення 16.08.2024).

³ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text> (дата звернення 16.08.2024).

⁴ Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України № 1678-VII від 16.09.2014 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>> (дата звернення 16.08.2024).

тів національного права, та, напевне, високий потенціал судової влади у вирішенні колізій між нормами національного законодавства та нормами міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, дає підстави стверджувати про особливу роль судових інституцій у регулюванні дії міжнародних договорів в Україні⁵. Це твердження повною мірою стосується й Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, адже відповідно до європейської правової традиції будь-яка судова установа при розгляді справи та вирішенні спору виконує низку завдань, основними серед яких є тлумачення правових норм, заповнення прогалин у праві і захист прав та інтересів осіб, які забезпечує відповідний правовий захист.

У спеціальному монографічному дослідженні О. Стрельцова зауважує, що проблемним моментом у використанні форм національного імплементаційного правозастосування є невизначеність характеру дії міжнародного договору на конституційному рівні (нез'ясованість місця міждержавних міжнародних договорів України в ієрархії національного законодавства, невизначеність статусу інших міжнародних угод у системі національного права, відсутність механізму їхньої імплементації тощо)⁶. Однак, поки триває доктринальна дискусія, практика свідчить про втілення принципу примату міжнародного права: ухвалення низки рішень судами першої й апеляційної інстанцій, їхнє остаточне підтвердження Верховним Судом України. Наприклад, ч. 1 ст. 9 Конституції України встановлює, що чинні міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

В Україні є вже певна практика із цього приводу. Зокрема, Пленум Верховного Суду України в п. 4 постанови № 9 від 01.11.96 наголосив:

<...> Виходячи з положень ст. 9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, суд не може застосувати закон, що регулює правовідносини, які розглядають інакше, ніж міжнародний договір. Водночас міжнародні договори застосовують, якщо вони не суперечать Конституції України⁷.

Це положення можна витлумачити так: про співвідношення закону та міжнародного договору судами під час правозастосування може йтися тільки в тому випадку, якщо предмет правового регулювання міжнародного договору та закону збігаються, тобто вказані джерела регулюють відносини, що мають один і той самий суб'єктний склад, об'єкт і зміст.

⁵ Д Терлецький, 'Конституційно-правове регулювання дії міжнародних договорів в Україні' (дис канд юрид наук 2007) 234.

⁶ О Стрельцова, *Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: теорія та практика* (Алерта 2017) 532.

⁷ Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України № 9 від 01.11.1996 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0009700-96>> (дата звернення 16.08.2024).

Як зазначено у постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 13 від 19 грудня 2014 р.,

Міжнародні договори України, які набрали чинності, не лише сприяють розвитку міждержавного співробітництва у різних сферах суспільного життя та належному забезпеченню національних інтересів, здійсненню цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України, а й можуть завдяки своєму пріоритету над нормами відповідних законодавчих актів України змінювати регулювання правових відносин, установлених законодавством України⁸.

Практика судів при здійсненні правосуддя передбачає, що,

<...> застосовуючи міжнародні договори України <...>, суди повинні враховувати, що при тлумаченні міжнародного договору застосовуються правила ст. 31, 32, 33 Віденської конвенції. <...> Поряд із контекстом міжнародного договору враховуються: будь-яка наступна угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень; наступна практика застосування договору, яка встановлює угоду учасників щодо його тлумачення; будь-які відповідні норми міжнародного права, які застосовуються у відносинах між учасниками⁹.

Крім того, в узагальненні судової практики йдеться про те, що

<...> у разі виникнення труднощів із застосуванням міжнародних договорів України суди при здійсненні правосуддя можуть використовувати акти та рішення міжнародних організацій, спеціалізованих органів, які мають повноваження щодо тлумачення відповідних міжнародних договорів або врегулювання спорів щодо тлумачення¹⁰.

Це формулювання в узагальненні судової практики є доволі революційним, особливо за умов відсутності чіткості формулювання підходу щодо примату міжнародного права над внутрішньо національним у Конституції України. При цьому в даному роз'ясненні також визначається, що суди при здійсненні правосуддя можуть застосовувати норми міжнародних договорів безпосередньо як частину законодавства України, якщо вжиття відповідних заходів належить до компетенції суду або якщо вони сформульовані в міжнародному договорі як норми прямої дії. Як норми прямої дії підлягають застосуванню судом, зокрема, і норми міжнародних договорів України, що закріплюють права людини та основоположні свободи¹¹.

Текст Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і додатки до неї ґрунтуються на основних принципах права ЄС, його спільних цінностях і відтворює норми права ЄС, використовуючи дві юридичні техніки – пряме відсилання до актів права ЄС (регламентів, директив, рішень, рекомендацій) або відтворення тексту норми у тексті Угоди. Це зумовлює реалізацію у правово-

⁸ Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя (н 2).

⁹ Там само (н 2).

¹⁰ Там само (н 2).

¹¹ Там само (н 2).

му порядку України положень Угоди про асоціацію за допомогою низки правових інструментів. До них належать насамперед запровадження в Україні практики застосування норм права ЄС, визнання Україною законодавчих актів і рішень Суду ЄС. Крім цього, Угода про асоціацію містить запозичені положення з установчих договорів ЄС, а також значну кількість внесених до додатків актів інститутів Євросоюзу. Застосовуючи їх, Україна має враховувати відповідну практику ЄС у цих сферах. Положення свідчать про те, що суди України під час тлумачення міжнародних договорів мають враховувати міжнародну правозастосовну практику. Такий підхід уможливило врахування на національному рівні не лише норм міжнародних договорів, а й результатів міжнародної імплементації.

Крім того, ще 2014 р. Вищий адміністративний суд України схвалив інформаційний лист від 18.11.2014 у справі № 1601/11/10/14-14 з метою уніфікації підходу щодо застосування у практиці судів посилань на Угоду про асоціацію. Наприклад, суд зазначив, що,

<...> враховуючи європейський напрямок розвитку України та мету прийняття Закону України № 1629-IV від 18.03.2004 “Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу”¹², а також набуття чинності Угодою про асоціацію, правові позиції, що сформульовані у рішеннях Суду ЄС, можуть бути враховані судами як аргументація, міркування щодо гармонійного тлумачення національного законодавства України, згідно з ustalеними стандартами правової системи Євросоюзу¹³.

Як знакове слід зазначити рішення Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові у справі № 910/14972/17 від 17.07.2018¹⁴. У рішенні Верховний Суд застосував пріоритет ст. 198 Угоди про асоціацію¹⁵ порівняно із національним законодавством України.

Невизначеним також залишається питання прямої дії норм Угоди про асоціацію, що відрізняються, залежно від процедур, які застосовують у різних правових порядках – у ЄС та в Україні відповідно. Якщо питання про пряму дію Угоди про асоціацію у правопорядку ЄС було висвітлено детально в доктрині, зокрема І. Березовською та К. Смирновою¹⁶, то питання наділен-

¹² Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України № 1629-IV від 18.03.2004 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>> (дата звернення 16.08.2024).

¹³ Інформаційний лист Вищого адміністративного суду України від 18.11.2014 № 1601/11/10/14-14 <<https://6aas.gov.ua/ua/law-library/info-sheets/45-2014/168-informatsijnij-list-vid-18-11-2014-1601-11-10-14-14.html>> (дата звернення 16.08.2024).

¹⁴ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у справі № 910/14972/17 від 17.07.2018 <<http://reyestr.court.gov.ua/Review/75399206>> (дата звернення 16.08.2024).

¹⁵ Положення ст. 198 Угоди про асоціацію стосуються умов та підстав для анулювання торговельної марки. Нею передбачено п'ятирічний період, протягом якого торговельну марку не використовували як підставу для її анулювання. А національне законодавство України, зокрема Закон України “Про знаки для товарів і послуг”, передбачає трирічний період.

¹⁶ К Смирнова, І Березовська, ‘Розвиток доктрини прямої дії міжнародних угод у праві Європейського Союзу’ [2019] 6 Право України 15–35.

ня нормам Угоди прямої дії у правопорядку України все ще залишається відкритим.

Через відсутність в Україні спеціального закону про імплементацію Угоди про асоціацію питання про пряму дію є однозначно невизначеним. Водночас ще до Угоди про асоціацію судова практика України вже свідчила про можливість наділення нормами міжнародного договору характеру прямої дії, як було визначено у рішенні 2014 р. Отже, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ визнає, що норми прямої дії мають не всі міжнародні договори, а деякі з них, зокрема ті, що безпосередньо встановлюють права для фізичних осіб. За сутністю це відзеркалює аналогічний підхід й у правопорядку ЄС¹⁷.

Незважаючи на можливість доктринально виділити окремі норми Угоди про асоціацію як норми прямої дії, у тексті Угоди не міститься норми, що дозволяла б застосовувати окремі положення Угоди як норми прямої дії. Так само і в національному законодавстві України не передбачено критеріїв кваліфікації тих чи інших норм міжнародних договорів як самовиконуваних. Отже, можливість застосування окремих положень Угоди про асоціацію як норм прямої дії на території України залежатиме від розсуду суб'єкта правозастосування – відповідного органу публічної влади України чи національного суду. Причому саме підхід вироблення оцінки судом норми є характерним й для права Європейського Союзу, де Суд ЄС виробив еволюційно критерії прямої дії нормам права ЄС, зокрема й нормам міжнародних договорів за участю ЄС.

Практика українських судів уже розвиває досвід використання не тільки положень Угоди про асоціацію, а й судової практики ЄС. Наприклад, еволюційно це можна відобразити так:

(i) Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в рішенні від 17.07.2018 у справі № 910/14972/17 (справа за позовом Zentiva) застосував пріоритет ст. 198 Угоди про асоціацію у порівнянні із національним законодавством України;

(ii) Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду в рішенні від 04.07.2019 у справі № 910/4947/18 (справа Канжут) дійшов правової позиції, що ст. 198 Угоди про асоціацію може застосовуватися як норма прямої дії, оскільки вона встановлює нові стандарти захисту прав інтелектуальної власності¹⁸.

Іншими словами, ці два рішення поставили жирну крапку в наукових дискусіях щодо неможливості застосування норм Угоди про асоціацію як норм прямої дії без відповідного на те закону, а також однозначну моністич-

¹⁷ Про застосування судами міжнародних договорів України при здійсненні правосуддя (н 2).

¹⁸ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 04 липня 2019 р. у справі № 910/4947/18 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/82858256>> (дата звернення 16.08.2024).

ну позицію України щодо пріоритету Угоди про асоціацію порівняно з національним законодавством.

Також у правових позиціях Верховного Суду вже еволюціонує підхід щодо використання джерел тлумачення. Так, Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду у справі № 640/65/19 від 31.03.2020 підтвердив правомірність використання рішень Суду ЄС (Європейського суду справедливості) та інших джерел права ЄС¹⁹ під час прийняття рішення²⁰.

Отже, практика національних судів України свідчить про започаткування процесу застосування Угоди про асоціацію. Примітною характеристикою судової практики застосування Угоди про асоціацію в судах України є те, що всі юрисдикції користуються такими посиланнями. Однак, звичайно, можна виділити адміністративну, цивільну та господарську юрисдикції як основні. Практика переконливо свідчить про те, що Угода про асоціацію є частиною національного законодавства України, її положення мають імперативний характер та є обов'язковими до виконання на всій території України. Реалізація Угоди про асоціацію залежатиме від національної імплементації угоди та визначення її статусу в системі джерел національного права. Незважаючи на те, що доктринальна дискусія щодо співвідношення міжнародного та національного права у правопорядку України триває, практика застосування міжнародних угод свідчить про втілення принципу примату міжнародного права. Це засвідчує ухвалення низки рішень судами першої та апеляційної інстанцій та остаточним їх підтвердженням Верховним Судом. У судовій практиці України вже наявні положення використання рішень Судів ЄС. Примітною є сфера державної допомоги, яка стала новим інститутом законодавства України про захист економічної конкуренції із набуття чинності відповідного спеціального закону з 2017 р.

Так, постановою Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 31.03.2020 у справі № 640/65/19 рішення Антимонопольного комітету України від 20 листопада 2018 р. № 652-р було визнане законним, а підстави для його скасування судом відсутні. Вказане рішення Антимонопольний комітет України прийняв, керуючись ст. 264 Угоди про асоціацію, відповідно до якої сторони домовились, що вони застосовуватимуть статті 262, 263 (3) або 263 (4) Угоди з використанням як джерела тлумачення критеріїв, що впливають із застосування статей 106, 107 та 93 Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема, відповідну судову практику Суду Європейського Союзу, а також відповідне вторинне законодавство, рамкові положення, керівні принципи та інші чинні ад-

¹⁹ Див: К Смирнова, 'Джерела права Європейського Союзу: новітні тенденції розвитку' [2017] 6 Право України 90–7.

²⁰ Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 31 березня 2020 р. у справі № 640/65/19 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/88534719>> (дата звернення 16.08.2024).

міністративні акти Європейського Союзу²¹. З цього приводу Верховний Суд зазначив, що ‘<...> твердження позивача щодо помилковості використання Комітетом джерел права Європейського Союзу під час прийняття Рішення № 652-р є хибним, безпідставним, необґрунтованим, та таким, що суперечить законодавству та матеріалам справи²².

Тож було зафіксовано, на прикладі, зокрема, цієї справи, що посилення у своєму рішенні Антимонопольного комітету України на рішення Суду ЄС у справі C-280/00 Altmark Trans GmbH and Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH²³ є абсолютно правомірним та обґрунтованим.

Беззастережним джерелом тлумачення норм, які за своєю природою мають транспозиційний характер з права ЄС через виконання зобов'язань, включені в Угоду про асоціацію, є правові позиції, сформульовані Судом ЄС. На це безпосередньо вказала Велика Палата Верховного Суду у постанові від 3 серпня 2022 р. у справі № 910/9627/20. Зокрема, Верховний Суд відзначає, що рішення Суду Європейського Союзу належить розцінювати як таке, що дає змогу встановити зміст положень актів законодавства Європейського Союзу, зазначених у ст. 2 Закону України “Про ринок електричної енергії”²⁴. Подібно до практики застосування рішень Європейського суду з прав людини врахуванню підлягають принципи, що впливають із його рішень щодо схожих питань, навіть якщо вони стосуються інших держав. Те, що ст. 67 Договору про заснування Енергетичного Співтовариства передбачено подання Секретаріатом Енергетичного Співтовариства щорічних звітів Раді Міністрів, не означає, що його офіційні висновки, оформлені іншим чином, ніж щорічний звіт, не можуть бути взяті до уваги з метою встановлення змісту актів законодавства ЄС, зазначених у ст. 2 Закону України “Про ринок електричної енергії”, та застосування положень цього Договору судами. Встановлена плата за передачу щодо обсягів експортованої електричної енергії є за своєю природою і з урахуванням її структури такою, що має розцінюватися як захід, подібний до мита, встановлення якого не відповідає нормам ст. 41 вказаного Договору й не є виправданим за п. 2 цієї статті²⁵.

²¹ Про визнання нової державної допомоги недопустимою для конкуренції, припинення та повернення незаконної державної допомоги, визнаної недопустимою для конкуренції: рішення Антимонопольного комітету України від 20.11.2018 № 652-р <https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/imported_content/5d691002b3180.pdf> (дата звернення 16.08.2024).

²² Постанова Верховного Суду від 31 березня 2020 р. у справі № 640/65/19 (н 20).

²³ Altmark Trans GmbH and Regierungspräsidium Magdeburg v Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH, and Oberbundesanwalt beim Bundesverwaltungsgericht. Judgment of the Court of 24 July 2003. Case C-280/00 <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:62000CJ0280>> (accessed 16.08.2024).

²⁴ Про ринок електричної енергії: Закон України від 13 квітня 2017 р. № 2019-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19#Text>> (дата звернення 16.08.2024).

²⁵ Постанова Великої Палати Верховного Суду від 3 серпня 2022 р. № 910/9627/20 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/105852859>> (дата звернення 16.08.2024).

Не можна оминути увагою також і започаткування процесу систематизації практики Суду справедливості ЄС для практики Верховного Суду²⁶. Така систематизація правових позицій українською мовою зумовить проникнення підходів аргументації права ЄС, поліпшить умови тлумачення та застосування норм Угоди про асоціацію й тлумачення спільних цінностей. Звичайно, на цьому шляху постає цілий ряд юридичних питань, які потребують вирішення як доктриною, так і практикою, зокрема, умови застосування правових позицій Суду ЄС та їх переклад, вироблення судової практики застосування норм права ЄС.

Отже, можна зазначити, що задля одноманітності застосування норм права ЄС, які були транспоновані в законодавство України, має бути вироблений уніфікований підхід щодо їхнього тлумачення. З іншого боку, норми Угоди про асоціацію при їхньому застосуванні в судовій практиці так само мають інтерпретуватись через призму їхнього застосування в практиці ЄС. Це зумовить гармонійний поступовий процес інтеграції українського законодавства з правовою системою ЄС і забезпечить відповідність українських правових норм стандартам та принципам Європейського Союзу. Для забезпечення одноманітного застосування норм права ЄС в Україні необхідно виробити уніфікований підхід до їхнього тлумачення, що включає врахування правових позицій Суду ЄС та їхню адаптацію до національного контексту. Норми Угоди про асоціацію повинні інтерпретуватись з урахуванням практики Суду ЄС, що дасть змогу українським судам правильно застосовувати положення Угоди, враховуючи досвід та правові позиції, напрацьовані європейськими судовими інституціями. Інтеграція українського законодавства з правовою системою ЄС має бути поступовою та гармонійною, включаючи постійний моніторинг і адаптацію національних правових норм до змін у європейському праві, а також активне залучення правових позицій Суду ЄС у національну судову практику. Уніфікований підхід до тлумачення норм права ЄС та їхнє застосування через призму європейської судової практики забезпечить відповідність українських правових норм стандартам і принципам Європейського Союзу, що є важливою передумовою для ефективної імплементації Угоди про асоціацію та подальшої інтеграції України до ЄС. Отже, для ефективного правозастосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС необхідно виробити уніфікований підхід до тлумачення транспонованих норм права ЄС, враховуючи практику Суду ЄС, що забезпечить гармонійний і поступовий процес інтеграції українського законодавства з правовою системою ЄС.

²⁶ Див., наприклад: *Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу. Рішення за лютий 2024 р.* (Р Бабанли відп. за вип, Д Мордас, Д Мудрак, Т Простибоженко, А Петренко переклад рішень, 2024) <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_Sud_ES_02_2024.pdf> (дата звернення 16.08.2024).

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Strieltsova O, *Konstytutsionalizatsiia protsesu asotsiatsii Ukrainy z Yevropeiskym Soiuzom: teoriia ta praktyka* (Alerta 2017).

Edited books

2. *Ohliad praktyky Sudu spravedlyvosti Yevropeiskoho Soiuzu. Rishennia za liutyi 2024 roku* (R Babanly vidp. za vyp., D Mordas, D Mudrak, T Prostybozhenko, A Petrenko pereklad rishen 2024) <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyad/Oglyad_Sud_ES_02_2024.pdf> (accessed 16.08.2024).

Journal articles

3. Smyrnova K, 'Dzherela prava Yevropeiskoho Soiuzu: novitni tendentsii rozvytku' [2017] 6 Pravo Ukrainy 90–7.
4. Smyrnova K, Berezovska I, 'Rozvytok doktryny priamoi dii mizhnarodnykh uhod u pravi Yevropeiskoho Soiuzu' [2019] 6 Pravo Ukrainy 15–35.

Theses

5. Terletskyi D, 'Konstytutsiino-pravove rehuliuвання dii mizhnarodnykh dohovoriv v Ukraini' (dys kand yuryd nauk 2007).

Kseniia Smyrnova

ENFORCEMENT OF EU ASSOCIATION AGREEMENT IN THE LEGAL ORDER OF UKRAINE: JUDICIAL PRACTICE

ABSTRACT. EU – Ukraine Association Agreement is a legal instrument for the implementation of the foreign policy vector and the implementation of the constitutional principle of Ukraine of the European identity of the Ukrainian people and the irreversibility of Ukraine's European and Euro-Atlantic course. The implementation of the Association Agreement becomes a tool not only for its implementation, but also for ensuring the processes of acquiring full membership of Ukraine in the EU. The implementation of EU – Ukraine Association Agreement will depend on the national implementation of the agreement and the determination of its status in the system of sources of national law.

The penetration of EU law into the legal order of Ukraine can be defined as a process of Europeanization, which is traced both at the level of the legislative and executive branches of government (through the adoption of relevant norms and acts), but also by judicial practice for the harmonious interpretation of relevant norms. The issue of uniform enforcement of EU law is being investigated. The practice of the Court of Justice of the EU and its legal positions become important in this process as a source of interpretation of norms, which by their nature have a transpositional nature from EU law through the fulfillment of obligations included in the Association Agreement. The already existing judicial practice of Ukraine regarding the application of the practice of the Court of Justice of the European Union is studied.

KEYWORDS: EU – Ukraine Association Agreement; implementation; legal enforcement; judicial practice; legal order of Ukraine; international treaties; international law; EU law.